

* ΤΟ ΣΙΔΕΡΟΠΑΛΟΥΚΟ Ή ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΛΑΦΥΡΑ *

ΟΣΟΙ δὲν ἠτύχησαμεν, εἴτε διὰ τὴν ἡλικίαν, εἴτε δι' ἄλλους λόγους, νὰ κληθῶμεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ διήλθομεν ἢ εὐρισκόμεθα κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου ἀπε-

λευθερωτικοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν Λάρισσαν ὑπέστημεν ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας μεγάλας συγκινήσεις. Ἡ Λάρισσα εἶχε μεταβληθῆ εἰς γέφυραν δι' ἧς διήλθον ἑκατὸν χιλιάδες ἐνόπλων Ἑλλήνων, χιλιάδες δὲ μεταγωγικῶν πολεμοφοδίων, βλητοφόρων καὶ ἐφοδιοπομπῶν, κατὰ δὲ τὰς παραμονὰς τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐτελείτο ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, ὡς εἰς λαθουρινώδη παρασκήνια τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, πνιδαιμόνιον ἐκ τοῦ θορύβου τῶν στρατιωτικῶν κινήσεων, τῶν σαλπύγγων,

τῶν συριγμῶν τῶν αὐτοκινήτων, τῶν βόμβων ἱπταμένων ἀεροπλάνων καὶ τοῦ ἀπεριγράπτου θαύματος τῶν κινουμένων ἢ συνωστιζομένων μυρμηκικῶν ἐνόπλων σωμάτων ἀναχωρούντων καὶ φυγάδων τοῦ Τυρνάβου καὶ παραμεθορίων χωρίων εἰσερχομένων εἰς Λάρισσαν, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον!

Αἱ κινήσεις αὗται τοῦ ἐνόπλου ἔθνους ἐν Λαρίσσει, εἰς ἣν ἦσαν νηπαί, ζωηρότατα ἐτι αἱ ἐντυπώσεις τῶν ἀτυχημάτων τοῦ προηγηθέντος πολέμου καὶ αἱ συγκινήσεις ἡμῶν τῶν θεατῶν ἐκ τῆς προπαρασκευῆς ταύτης εἶχον ἐπιταθῆ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 4ης πρὸς τὴν 5ην Ὀκτωβρίου, καθ' ἣν οἱ πλησιάζοντες πρὸς τοὺς Μεσάρχους ἢ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματι-

κοὺς ἐμανθάνομεν ὅτι ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιῶν θὰ ἐγένετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τῆς ἐπομένης ἐκ τριῶν συγχρόνως σημείων τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς. Ποῖος ἐξ ἡμῶν τῶν ἐγγύτερον πρὸς τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν, τῶν βλεπόντων ἀπὸ τῆς πόλεως τὴν Μελοῦναν καὶ τὸ Μπουγάτζι καὶ τὸ ἄνωθεν τούτου Σιδεροπάλουκον ἠδύνατο νὰ κατακλιθῆ ἀπαθῆς καὶ ἀσυγκίνητος καὶ νὰ κοιμηθῆ, ἐν ᾧ ἀντήχουν ἐξῶθεν οἱ συριγμοὶ τῶν ἀεικινήτων αὐτοκινήτων καὶ οἱ θόρυβοι τῶν τελευταίων κινήσεων; Ἡ αἴθουσα τοῦ μεγαλειτέρου τῆς πόλεως ξενοδοχείου, ὅπερ εἶχε μεταβληθῆ εἰς κέντρον τῶν τελευταίων συναντήσεων τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ τρία ἢ τέσσαρα μεγάλα κεντρικὰ καφενεῖα ἔμνον ἀνοικτὰ μέχρι τῶν ἐξημερωμάτων ξενίζοντα τοὺς ἐρχομένους ἀνὰ πᾶσαν ὥραν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μὴ εὐρίσκοντας ἄλλον σταθμὸν προσκαίρου διαμονῆς καὶ τοὺς παρακολουθοῦντας μετ' εὐνοήτου ἐνδιαφέροντος τὰς τελευταίας κινήσεις τῶν στρατιῶν.

Εἰς τὰ πρόσωπα καὶ ἐκείνων καὶ ἡμῶν εἰκονίζετο κατὰ τὰς τελευταίας ἐκείνας ὥρας τῆς παραμονῆς ἡ συναίσθησις τῆς μεγίστης σοβαρότητος τοῦ πολέμου εἰς ὃν ἐρρίπτετο τὸ ἔνοπλον ἔθνος μετὰ τὸν προκηθέντα ἀτυχεστάτον πόλεμον. Συνεζητοῦντο δὲ ἀνὰ ὀμίλους, σχηματισθέντας ἐκ κατοίκων τῆς Λαρίσσης καὶ ἡμῶν τῶν διαμενόντων ἐν Λαρίσσει, ὧν ἕκαστος εἶχε προσφιλεῖς συγγενεῖς ἢ φίλους ἐν τῷ στρατεύματι, αἱ πιθανότητες περὶ τοῦ μέλλοντος, ἐξετυλίσσοντο τοπογραφικοὶ χάρται, ἐγένοντο ὑπολογισμοὶ καὶ συγκρίσεις τῶν προπαρασκευῶν καὶ στρατηγῶν τοῦ προκηθέντος πολέμου πρὸς τὰς σημερινὰς καὶ ἐξεφράζοντο ἐλπίδες καὶ πεποθήσεις περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως.

Ἡ πολυπληθεστέρα τῶν ἀποσχουσῶν τούτων ὀμάδων, ἡ καὶ αἰσιοδοξότερα περιωρίσθη περὶ τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὥραν εἰς τέσσαρας μόνον, ἧτοι τὸν γράφοντα τὰς γραμμὰς ταύτας, ἓνα αἰσθηματιῶν ἐπιθεωρητὴν Τραπέζης, ἓνα ἐνθουσιῶδη, ἀεικίνητον καὶ ἀκούραστον Ἀθηναῖον δημοσιογράφον καὶ ἓνα πλήρη ζωῆς ἐπιθεωρητὴν δασῶν. Κανεῖς ἐξ ἡμῶν δὲν ἦτον ἀρηίφυλος πολεμικὸς ἀνὴρ, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ὁ γράφων ταῦτα, γηραιὸς — τὸ σῶμα — δικαστὴς ἐν Λαρίσσει, αἰμοδιασμένος ἐκ τῆς ἐπὶ τρίτον αἰῶνος καθιστικῆς του ἐπὶ δικαστικῆς ἑδρας ζωῆς ἢ πρὸ γραφείου πλήρους δικογραφῶν, κωδίκων, δικαίων καὶ δικονομιῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν τεσσάρων ἔπαλλεν ἡ καρδιά ἐκ συγκινήσεων καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ὡς ἡ τῶν προχωρούντων πρὸς τὸν μέγαν πόλεμον. Ἡμεῖς δὲ οἱ τέσσαρες ἄνθρωποι τοῦ καλάμου ἢ τῶν γραφείων ἠτυχήσαμεν νὰ φέρωμεν πρῶτοι εἰς Λαρίσσαν, τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ πολέμου, τὰ πρῶτα λάφυρα, τὰς πρώτας ἐγκαταλειφθείσας Τουρκικὰς σημαίας τῶν πρώτων ἐγκαταλειφάντων τὰς θέσεις των πανικοβλήτων φρουρῶν τῶν τέως συνόρων. Καὶ ἰδοὺ πῶς:

“Ὅταν μετὰ τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὥραν, τῆς παραμονῆς τοῦ πολέμου ἡ τετραμελής ὀμάς μας διελύετο, συνενόηθημεν ὅπως συναντηθῶμεν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὸ ὑψωμα τοῦ φρουρίου Λαρίσσης καὶ ἐκεῖ-

θελ, ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς, ὠπλισμένοι διὰ τηλεσκοπίων, παρακολουθήσωμεν τὰς κινήσεις τοῦ διὰ τῆς Μελοῦνας καὶ τοῦ Μπουγαζίου εἰσελαύνοντος Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἀκούσωμεν τοὺς πρώτους πυροβολισμοὺς τῶν μαχῶν. Τὸ σχέδιον τοῦτο μᾶς ἱκανοποιεῖ, μὴ δυναμένους νὰ μετάσχωμεν ἄλλως τοῦ μεγάλου πολέμου ἢ διὰ τῆς ὀράσεως, ἔστω καὶ διὰ τηλεσκοπίων. Πολὺ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εὐρέθην πρὸ τοῦ ὑψώματος τοῦ φρουρίου, ἀνησυχῶν διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω ἔτι, καὶ λόγῳ τῆς ἐπικαθημένης ἐπὶ τῆς Λαρισσαϊκῆς πεδιάδος πρασίνης ὀμίχλης τὸν προχωροῦντα στρατόν. Βαθμηδὸν ἕως διέκρινον ὡς νέφη βραδείως κινούμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰς μυρμηκιᾶς τῶν στρατιῶν καὶ τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν τῶν ἐφοδιοπομπῶν, προχωρούσας πρὸς τὰ σύνορα, ἐνῶ συγχρόνως διεκρίνοντο ἐκεῖθεν ἐρχόμενα τὰ καραβάνια τῶν ἐκ Τυρνάβου φυγάδων ἐκ προνοίας ἐρχομένων εἰς Λάρισσαν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν παρὰ τὰ σύνορα ἐχθροπραξιῶν. Μετ' οὐ πολὺ κατέφθασαν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος καὶ οἱ τρεῖς ἄλλοι φίλοι, ἐνῶ ταυτοχρόνως αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου, ἔδιδον ἀναλαμπὰς εἰς τὰ ξίφη τῶν ἐπὶ τῆς πεδιάδος στρατιωτῶν, κατέστησαν δ' ἐμφανεστέρας τὰς κινήσεις τῶν πρώτων συνταγμάτων, ἅτινα ἀνῆρχοντο πρὸς τὰ σύνορα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης διετελοῦμεν ἐν νευρικῇ ὑπερδιεγέρσει. Ἀνήλθομεν ὑψηλότερα, διελθόντες διὰ τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ ὑπαίθρου ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ὁποῖου ἀνέγνωμεν ἐπὶ στήλης θεβραυσιμένης μίαν ὑποληφθεῖσαν λέξιν: **ΝΙΚΗ**. Ἀλαλαγμὸς δὲ ἠκούσθη ἅμα τῇ ἀναγνώσει τῆς ἐπιγραφῆς, θεωρηθείσης ὡς αἰσίτου οἰωνοῦ, ἔστω καὶ ἀπὸ ἄψυχον μαρμαρον. Ἡ νευρικὴ ὑπερδιεγέρσις μᾶς μετέβαλε καὶ εἰς προληπτικούς. Συλλαβίζοντες δις καὶ τρίς τὴν εὐόωνον λέξιν, ἐξεπλάγημεν δι' ἄλλην σύμπτωσιν. Ἄνω τῆς στήλης ταύτης ὁ φύλαξ τῶν ἀρχαιοτήτων, ἴσως καὶ κατ' ἐντολὴν τοῦ φίλου ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας κ. Ἀρβανιτοπούλου, εἶχε τοποθετήσει εὐρεθέντα ἐκεῖ που, ἐξ ἄλλου τάφου ἢ ἀναγλύφου, μαρμαρίνον ἀετὸν ὡς κορωνίδα τῆς στήλης ἣτις φέρει τὴν λέξιν **ΝΙΚΗ**!

Αἱ συμπτώσεις αὗται μᾶς ἔκαμον προληπτικωτέρας — ἐμὲ τοῦλάχιστον καὶ ἐνίσχυον τὰς ἐλπίδας καὶ πεποιθήσεις, ὡς ἐσχηματίζομεν ἀπὸ τῶν παραμῶν τοῦ πολέμου βλέποντες διερχομένας ἐκ Λαρίσσης τὰς δέκα μυριάδας τῶν ἐνθουσιωδῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν.

Αἰφνης, ἐν ᾧ ἀγωνιζόμεθα νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἐν τοῖς συνόροις διὰ τῶν τηλεσκοπίων, εἰς τῶν τεσσάρων, ὁ Ἀθηναῖος δημοσιογράφος, προτείνει νὰ προχωρήσωμεν πεζῇ εἰς Τύρναβον. Ἡ πρότασις γίνεται κατ' ἀρχὰς δεκτὴ τροποποιηθεῖσα διὰ τῆς προσθήκης τῆς ἀμέσου ἀναζητήσεως ἀμάξης, ὅπως προφθάσωμεν τὴν ὀπισθοπορείαν τοῦ στρατοῦ ἢ τὰς ἐφοδιοπομπὰς. Καὶ ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον. Εὐρωμεν ἢ μᾶλλον ἐπετάξαμεν τὴν μόνην ἐν τῇ πλατείᾳ ἀμαξάν καὶ μετὰ τέταρτον τῆς ὥρας προσεκολλήθημεν εἰς μίαν τῶν ἐφοδιοπομπῶν τῶν διευθυνομένων πρὸς τὰ στενὰ τοῦ Μπουγαζίου, ἔνθα καὶ τὸ Σιδεροπάλουκον, οὗ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐκφράζει πολλά.

Ἡ παρουσία ἡμῶν ἀόπλων καὶ ἥμισυ πολεμικὰς ἢ κατασκοπικὰς φυσιογνωμίας ἐχόντων ἐξένισεν ὡπρωδὴποτε τοὺς συνοδεύοντας τὰς ἐφοδιοπομπὰς καὶ τὰ πυρομαχικὰ. Ἐν τούτοις ἀναγνωρισθέντες ὑπὸ φίλων ἀξιώματικῶν ἐγεγόμεθα ἀνεκτοὶ ὡς ἀκίνδunami συνοδοιπόροι. Ἐθαίνομεν δ' ὅπισθεν αὐτῶν ἀγνοοῦντες ἂν θὰ παραστῶμεν ἔστω καὶ μακρόθεν αὐτόπται μάρτυρες μάχης, ἢ θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς Λάρισσαν μετὰ τῶν σωρηδῶν ἐρχομένων ἐκ Τυρνάβου φυγάδων οἰκογενειῶν.

Ἡ μέχρι Τυρνάβου πορεία μας ἦτον ἀγῶν δρόμου μετ' ἐμποδίων. Τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ἐπληροῦτο ὑπὸ τῶν προχωρούντων μεταγωγικῶν, τὸ ἀριστερὸν δὲ ὑπὸ τῶν ἐκ Τυρνάβου καραβανίων τῶν φυγάδων. Ἐν τούτοις διὰ τῆς δεξιότητος τοῦ ἐνθουσιώδους ἀμαξηλάτου μας, νεαροῦ Τρικκαλινοῦ, ἐφθάσαμεν πρὸ τῶν στρατῶνων τοῦ Τυρνάβου καθ' ἣν ὥραν αἱ πυροβολαρχίαι τοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἐπροχώρουν πρὸς τὰ στενά τοῦ Μπουγαζίου διὰ τῆς παρὰ τὸν ξηρὸν καὶ ἀμμόδη Τιταρήσιον ὁδοῦ, ἡτοιμάζετο δὲ νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Τυρνάβου ὁ Ἀρχιστράτηγος Διάδοχος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του. Ἐμείνομεν πρὸς στιγμὴν πρὸ τῶν στρατῶνων διατάζοντες ἢ μᾶλλον ἀναμένοντες καμμίαν αὐστηρὰν διαταγὴν περὶ ἀπομακρύνσεώς μας. Ἐχαιρετίσαμεν τὸν παρὰ τὸ ἐκεῖ μέγα λιθόκτιστον φρέαρ ἰστάμενον Ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου στρατηγὸν κ. Δαγκλῆν, εὐχρηθέντες νίκας καὶ ὑπεδείξαμεν ὅτι ἐπλησιάσαμεν εἰς τὰ σύνορα ἔν' ἀκούσωμεν πλησιέστερον τοὺς πρώτους πυροβολισμούς. Ἐκ τοῦ μετὰ μειδιάματος χαιρετισμοῦ τοῦ στρατηγοῦ ἐνθαρρουνθέντες, παρεκολούθησαμεν ἐξ ἀποστάσεως τὰς προχωρούσας πυροβολαρχίας, σταθμεύσαντες πρὸ τῶν στενῶν τοῦ Μπουγαζίου, εἰς θέσιν, ἐξ ἧς ἐν περιπτώσει μάχης ἠδυνάμεθα δι' ἀτραποῦ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν εἰς Λάρισσαν ὑποχώρησίν μας.

Εἶμεθα ἐπὶ ὥραν εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀπὸ τε τοῦ πρὸ τῶν στενῶν Τουρκικοῦ σταθμοῦ καὶ τοῦ ἄνωθεν αὐτῶν τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ φοβερὸν ὄνομα Σιδεροπάλουκο.

Αἱ πυροβολαρχίαι εἶχον διέλθει ἤδη τὰ στενά, μακρόθεν δ' ἐφαίνοντο ἐρχόμενα ἐκ Λαρίσσης σώματα ἐφοδιοπομπῶν. Ἐμφυχωθέντες κατήλθουμεν τῆς ἀμάξης καὶ πεζῆ ἐπροχωροῦμεν διὰ τῆς ἀμμόδους ρευματικῆς τοῦ Τιταρησίου πρὸς τὰ περίφημα στενά, ὅτε διήλθε πρὸ ἡμῶν ἔφιππος ἀξιώματικὸς, ὁ ταγματάρχης κ. Παπακωνσταντίνου, ξενισθεὶς ἐπὶ τῇ ἐκεῖ παρουσίᾳ μας. Ἀναγνωρίσας ἡμᾶς, παρῆλθεν, ἔχων ἐντολὴν νὰ συνδέσῃ διὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος τῶν τηλεγραφετῶν, τηλεγραφικῶς τὴν Λάρισσαν μετὰ τοῦ εἰς Ἐλασσῶνα προχωροῦντος Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Βραδέως καὶ προφυλακτικῶς βαίνοντες ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸν ἐγκαταλειφθέντα Τουρκικὸν σταθμὸν, ὅπου παρέμενον ἐτι μικρὸν σῶμα στρατοῦμων ὑπὸ ἀξιώματικούς φίλους ἢ γνωρίμους, καὶ ὀπισθοπορεία ἐφοδιοπομπῶν ὑπὸ τὸν φίλον ἐφεδρον ἀξιώματικὸν κ. Τσακμάκην. Ἀνεπνεύσαμεν ἢ μᾶλλον ἀνεπνέομεν πρῶτοι ἡμεῖς ἐκ τῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ στρατεῦμα ἐντὸς τῶν πρώτων καταληφθέντων καὶ ἐλευθερωθέντων ὀρέων ἢ συνόρων καὶ πρῶτοι συνεχάρημεν ἐντὸς τοῦ τῶος Τουρκικοῦ ἐδάφους

Ἕλληνας ἀξιοματικούς, μεθ' ὧν συνεπίομεν καὶ τὸν πρῶτον καφέν, ἀναπαυθέντες ἐπὶ πολυτελοῦς καναπέ, ὃν εἶχον ἐγκαταλείπε: οἱ πανικόβλητοι Τούρκοι φρουροί.

Ὁ Τουρκικὸς αὐτὸς καναπές, μετενεχθεὶς αὐθημερὸν εἰς Λάρισσαν καὶ ἤδη κοσμῶν τὴν αἴθουσαν τῆς Νομαρχίας τῆς, κατέστη ἱστορικός, ὡς τὸ πρῶτον ἐγκαταλειφθὲν ἐπιπλὸν τῶν πανικόβλητων φρουρῶν τοῦ Μπουγαζίου, προδίδων τὴν πεποίθησιν ἣν εἶχον περὶ τῆς ἐπὶ μακρὸν διαμονῆς τῶν ἐν εὐμαρείᾳ εἰς τὰ δυσπρόρητα φαινόμενα στενὰ τῶν συνόρων. Καινουργῆς ἔτι, ἐκ βυσσινοχρόου ὑφάσματος κεκοσμημένου διὰ κροσσῶν, ῥυθμοῦ ἀναμίχτου, ἤτοι Τουρκοβενετικῶ, ἐχρησίμευεν ὡς ἀναπαυτήριον τοῦ Τούρκου ἀξιοματικῶ τοῦ διοικούντος τὴν φρουρὰν τοῦ Μπουγαζίου. Εὐρέθη δὲ ἀνεστραμμένος πρὸ τῆς θύρας τοῦ μικροῦ στρατώνος μεταξὺ ἄλλων ἀντικειμένων ἐσκορπισμένων χαμαὶ καὶ ἀναμιζ, ἤτοι Τουρκικῶν βιβλίων, κορανίων καὶ κανονισμῶν, τηγανίων καὶ πινακίων, στρωμάτων καὶ φεσίων, κούκων ἐκ χακὶ καὶ ἐπισκεπτηρίων Τούρκων ἀξιοματικῶν, ἐγγράφων καὶ ἐσωβράκων, ἤτοι σωρείας ἐσκορπισμένων ἀντικειμένων μαρτυρούσης ἢ διδούσης ζωηρὰν εἰκόνα τοῦ πανικοῦ, ὑφ' οὗ κατελήφθησαν πρὸ ὀλίγων ὥρων οἱ Τούρκοι φρουροὶ τοῦ Μπουγαζίου ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ προελαύνοντος Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Οἱ τέσσαρες ἐπισκέπται, εὐρεθέντες πρὸ τοιοῦτου θεάματος, ἐν ᾧ ἐπροχώρει ἔτι πρὸς τὴν Ἑλασσῶνα, ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἐσκέφθημεν νὰ παραλάβωμεν πρὸς ἀνάμνησιν μικρὰ ἀντικείμενα, ἄλλος μὲν σελίδα τοῦ κορανίου, ἄλλος χαμαὶ ἐρρίμμενα φέσια ἢ ἐπισκεπτήρια καὶ ἄλλος ἓνα κροσσὸν τοῦ βυσσινοχρόου καναπέ.

Ἐν ᾧ δ' ἐπεδιδόμεθα εἰς τὴν τοιαύτην ἀθῶν λαφυραγωγίαν, ἠκούσθη ἐκ τοῦ βάθους τοῦ Τουρκικοῦ σταθμοῦ ἡ φωνὴ ἑνὸς ἐξ ἡμῶν: Μία σημαία Τουρκικὴ! Πράγματι δ' ἐξελθὼν τοῦ στρατανίσκου ὑψώνει εἰς τὴν ῥάβδον τοῦ μίαν τῶν Τουρκικῶν σημαίων τοῦ σταθμοῦ, ἣν εὖρε κεκρυμμένην ὑπὸ στρῶμα. Ἦτο ἡ πρώτη λαφυραγωγηθεῖσα ἢ μᾶλλον εὐρεθεῖσα ἐγκαταλελειμμένη Τουρκικὴ σημαία. Τὸ πολύτιμον εὕρημα ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς ἄλλους καὶ μετ' οὐ πολὺ σκαλίζοντες διὰ τῶν ῥάβδων τὰ χαμαὶ ἀντικείμενα καὶ ἐπιπλα ἀνεύρομεν καὶ τὴν δευτέραν σημαίαν, πιθανῶς δ' ἐκείνην, ἣτις ἀνυψοῦτο ἐπὶ τοῦ συντετριμμένου κοντοῦ τοῦ Τουρκικοῦ σταθμοῦ, ὡς ἠδυνάμην νὰ εἰκάσω ἐκ τῆς θέσεως ἐν ἣ τὴν ἀνεύρον.

Ζήτημα ἦτον ἂν τοιοῦτον ἀντικείμενον ἠδύνατο νὰ παραληφθῆ, παρούσις ἀξιοματικῶν ὑπὸ διαβατῶν ἢ ἐπισκεπτῶν μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸν στρατόν· ἀλλ' οὔτε ἀνεπτύχθη τοιαύτη συζήτησις, δηλώσαντος ἐμοῦ ὅτι ταύτην ἠθελὸν διαβιβάσει εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν μετὰ τῆς εὐχῆς, ὅπως διαβιβασθῆ ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς ἐν Ἀθήναις Ἐταιρείας, ὡς ἡ πρώτη ἐγκαταλειφθεῖσα Τουρκικὴ σημαία τοῦ ἀρξαμένου τότε πολέμου.

Πράγματι δὲ, συναχθέντος ἐπὶ τόπου πρωτοκόλλου προχείρωσ, διὰ μολυβδοκονδύλου, ἐλλείψει μελάνης, χυθείσης ἐκ τοῦ ἀνατραπέντος Τουρκικοῦ μελανοδοχείου κατὰ τὴν φυγὴν τῶν, παρέλαβον τὴν σημαίαν, ἣν

ἐνεχείρησα βραδύτερον εἰς τὸν Κύριον Πρωθυπουργὸν καὶ παρεκάλεσα, ὅπως διατάξῃ τὴν διαβίβασιν τῆς εἰς τὴν Ἐθνολογικὴν Ἑταιρείαν. Ἀποδεχθεὶς δὲ τὸν παράκλησιν ἢ εὐχὴν μου ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μοὶ ἔδωκεν ἐντολήν, ἵνα παραδώσω ὁ ἴδιος τὴν πρώτην εὐρεθείσαν Τουρκικὴν σημαίαν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς Ἑταιρείας, πρὸς ἴδρυσιν τοῦ ὁποίου εἶχον ἐργασθῆ μετὰ τῶν παλαιότερων ἰδρυτῶν τῆς Ἑταιρείας ταύτης. Αὐθμερὸν δὲ παρέδωκα ταύτην μετὰ τῶν εὐρεθέντων ἀποσπασμάτων τοῦ Κορανίου καὶ τῶν Τουρκικῶν ἐπισκεπτηρίων. Ἐκτοτε δὲ ἡ σημαία ἐκείνη ἐνεπετάθη ἢ μᾶλλον προσηρτήθη εἰς τὸ πρὸ τοῦ γραφείου παραπέτασμα μετὰ τοῦ συνταχθέντος ἐπιτοπίου πιστοποιητικοῦ τῆς ταυτοτητός της.

Ἡ σημαία αὕτη, μὴ ληφθεῖσα ἐν ὄρῃ μάχης καὶ ὑπὸ πολεμιστῶν, δὲν ἔχει βεβαίως τὴν ιδιότητα πολεμικοῦ λαφύρου καὶ ὡς τοιοῦτον δὲ θὰ ἦτο κόκκος ἄμμου ἐν τῇ ἀμετρήτῃ σωρείᾳ τῶν πολυειδῶν λαφύρων τοῦ ἐνδοξοτάτου διὰ τοὺς συγχρόνους Ἑλληνας πολέμου. Ἐχει ὅμως τὴν θέσιν της ἐν τῷ ἱστορικῷ τούτῳ Μουσεῖῳ ὡς ἡ πρώτη εὐρεθείσα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐναρξέως τοῦ πολέμου Τουρκικὴ σημαία, ἣτις ἐκυματίζε μέχρι τῆς παραμονῆς εἰς τὸν Τουρκικὸν σταθμὸν τοῦ ἐγκαταλειφθέντος Μπουαζίου.

Ὁ ἥλιος τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς 5ης Ὀκτωβρίου ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν του, τὸ βαθμηδὸν δὲ ἀπλούμενον λυκόφως καὶ ἡ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἐφοδιοπομπῶν ἐρημία καθίστα φοβερότερον εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀόπλους ἐπισκέπτας τὸ ὑπερκείμενον Σιδεροπόλιον. Ἦτο καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν, πρὶν μᾶς καταλάβῃ ἡ νύξ, εἰς Λάρισσαν, πρῶτοι κομισταὶ τῶν πρώτων τούτων λαφύρων καὶ τῶν πρώτων εἰδήσεων περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Μεραρχιῶν ὑπερβάσεως τῶν Ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων. Ἐνῶ δ' ἀπεχαιρετῶμεν τοὺς πρὸς τὴν Ἑλασσῶνα προχωροῦντας τελευταίους ἀξιωματικούς καὶ στρατονόμους, παρεκλήθημεν ὑπὸ τινος τούτων, ὅπως μεταφέρωμεν διὰ τῆς ἀμάξης μας δύο ἔτι ἐκ τῶν χαμαὶ κειμένων πραγμάτων, τὸν πολυτελεῆ καναπὲν τοῦ Τουρκικοῦ στρατωνίσκου καὶ ἓνα μέγαν ὀρειχάλκινον κώδινα ναοῦ, ἀνακαλυφθέντα ὑπὸ στρατιωτῶν εἰς μίαν γωνίαν τοῦ φυλακίου. Ὁ κώδιον οὗτος ἦτο λάφυρον ἢ ἀρπαγμα τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ προκληθέντος ἀτυχοῦς Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ἀνήκων προδήλως εἰς ναὸν τοῦ Τυρνάβου ἢ ἄλλης παραμεθορίου κωμοπόλεως.

Ἄλλ' ἡ ἀμαξία μας, συρομένη ὑπὸ μὴ ἐπιταχθέντων ἀχαμνοῶντων ἵππων, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ καὶ ταῦτα, τὸν μὲν καναπὲν διὰ τὸν δυσκοινομήτην ὄγκον του, τὸν δὲ ὀρειχάλκινον κώδινα διὰ τὸ βάρος του. Ἀλλὰ δι' ἀμφοτέρους τοὺς λόγους τούτους οὔτε οἱ συνοδεύοντες τὴν ἐφοδιοπομπὴν ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι ταῦτα εἰς τὴν Ἑλασσῶνα ἢ νὰ τ' ἀφήσωσιν εἰς τὸ ὑπαιθρον εἰς τὴν διάκρισιν παντὸς διαβάτου. Πρὸς στιγμὴν εὐρέθημεν εἰς δίλημμα καὶ εὐρέθη κατὰ τὴν πρότασιν μου μέση λύσις· ἡμεῖς μὲν νὰ μεταφέρωμεν ὅπως ὅπως ἐφ' ἀμάξης τὸν πολυτελεῆ καναπὲν εἰς Λάρισσαν, νὰ ἐμπιστευθῶμεν δὲ τὸν μέγαν κώδινα εἰς

παραμένοντα ἐκεῖ Ἑλληνα φύλακα, παρακληθέντα ὅπως εἰδοποιήσῃ τοὺς ἐν Τυρνάβῳ περὶ παραλαβῆς του. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ἀμαξηλάτου ἐτοποθετήθη ὁ Τουρκικὸς καναπές, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ὡς θριαμβευτῆς ἐκάθησεν ὁ ἐνθουσιώδης νεκρὸς ἀμαξηλάτης μας. Οὕτω δὲ εἰσήλθομεν εἰς Λάρισσαν, πρὸ τῆς γεφύρας τῆς ὁποίας χιλιάδες πολιτῶν καὶ στρατιωτῶν ἀνέμενον εἰδήσεις παρὰ τῶν ἐρχομένων ἐκ Τυρνάβου.

Ἡ ἀμαξία μας, ταχύτερον βαίνουσα τῶν ὑπὸ βοῶν συρομένων κάρρων τῶν φυγάδων τοῦ Τυρνάβου, περιεκυκλώθη ὑπὸ ἀνυπομονοῦντος πλήθους ἐνόπλων καὶ ἀόπλων, μὴ δυναμένων νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐπὶ τοῦ βυσσινοχοροῦ καναπέ ὀρθοστασίαν τοῦ ἀμαξηλάτου προσδέσαντος εἰς τὸ μαστίγιόν του τὴν Τουρκικὴν σημαίαν. Ἀπερίγραπτος δὲ ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ φρενίτις τοῦ περικυκλώσαντος ἡμᾶς πλήθους, ἀμα ἐγνώσθη ὅτι ὁ μὲν στρατὸς ἐπροχώρει πρὸς τὴν Ἐλασσῶνα, ἡ δ' ἐπιδεικνυομένη Τουρκικὴ σημαία ἦτο μίᾳ ἀπὸ τὰς ἕως χθὲς κυματιζούσας εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Μπουγαζίου καὶ τὸ Σιδηροπάλουκον.

Ἡ ἀμαξία, μὴ συρομένη πλέον ὑπὸ τῶν κεμηκῶτων ἀχαμνοῶντων, ἀλλ' ὠθουμένη ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἔφθασε μέχρι τῆς πλατείας τῆς Θέμιδος ὅπου ἐσταμάτησεν ἕνεκα τοῦ πρὸ τοῦ ξενοδοχείου Πανελληνίου μεγάλου συνωστισμοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ τὸν μὲν ἱστορικὸν καναπὲν ἀπέστειλα εἰς τὴν παρακειμένην Νομαρχίαν, ἧς κοσμεῖ ἤδη τὴν αἶθουσαν, τὴν δὲ Τουρκικὴν σημαίαν καὶ τὸ εὔρεθὲν κοράνιον ἐπέδειξα εἰς τὸ ἀνυπομονοῦν πλήθος. Μολονότι δὲ καὶ ἡ δικαστικὴ ιδιότης, ἦν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εἶχον ἀκόμη ἐν Λαρίσσει, καθίστα πιστευτὴν τὴν προφορικὴν πληροφορίαν μου περὶ τῆς ἐκ Τουρκικοῦ σταθμοῦ προελεύσεως τῆς σημαίας, ἐπέδειξα ὡς ἐκ περισσοῦ εἰς τοὺς τυχὸν δυσπιστήσαντας ἐνδομύχως τὸ συνταχθῆν ἐπὶ τόπου πιστοποιητικὸν τῆς ταυτότητός της, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐν Μπουγαζίῳ παρατυχόντων ἀξιωματικῶν. Νέα δὲ ὀμοβροντία παταγωδῶν χειροκροτημάτων καὶ ζητωκραυγῶν καὶ ἀλαλαγμῶν ἠκούσθη ἐπὶ τῇ ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ ξενοδοχείου ἐπιδείξει τῆς πρώτης Τουρκικῆς σημαίας, ἣν αὐθημερὸν ἐφέραμεν ἀπὸ τῶν Ἑλληνο-Τουρκικῶν συνόρων καὶ ἀνάρπαστα ἐγένοντο πεντήκοντα περίπου Τουρκικὰ ἐπισκεπτῆρια, ἅτινα συνεκόμισα μετὰ τῶν σημαιῶν καὶ τοῦ κορανίου.

Οὕτω πρῶτοι ἡμεῖς οἱ τέσσαρες Ἀθηναῖοι ἠτύχησαμεν νὰ φέρωμεν αὐθημερὸν ἐκ τῶν τῶς συνόρων εἰς Λάρισσαν τὰς πρώτας πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ τὰ πρῶτα εὐρήματα ἢ λάφυρα, χωρὶς νὰ πάθωμεν ὅτι ἔπαθεν ὁ Ἀθηναῖος ὀπλίτης ὁ αὐθημερὸν μεταδούς εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν νίκην τοῦ Μαραθῶνος· διότι ἡμεῖς μὲν μόλις φθάσαντες εἰς Λάρισσαν, παρεκαθήσαμεν εἰς γεῦμα ἐν χαρᾷ καὶ ἐνθουσιασμῶ, ἐκείνος δὲ μόλις ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας, ἐξέπνευσεν ἐκ τοῦ καμάτου, προφθάσας νὰ εἴπῃ μόνον τὴν λέξιν: **Νενικήκαμεν!**

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Ἰουνίου 1913

ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΑΜΠΕΛΑΣ

